

**В. М. Москальова, В. А. Батлук,
С. Л. Кусковець, В. Л. Филипчук**

ОХОРОНА ПРАЦІ

(питання та відповіді)

**ПП "Магнолія 2006"
Львів – 2025**

УДК 331.4"483 (03)
О 92

*Відтворення цієї книги або будь-якої її частини
заборонено без письмової згоди видавництва.
Будь-які спроби порушення авторських прав
переслідуватимуться у судовому порядку.*

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Рецензенти:

Іванов М. І., канд. техн. наук, завідувач кафедри «Машини та обладнання сільськогосподарського виробництва» Вінницького аграрного університету;

Бочаров В. П., д-р техн. наук, професор, віцепрезидент Асоціації спеціалістів промислової гідравліки і пневматики;

Гогіташвілі Г. Г., д-р техн. наук, професор, професор кафедри охорони праці Національного університету «Львівська політехніка».

Москальова В. М., Батлук В. А., Кусковець С. Л., Филипчук В. Л.

О 95 Охорона праці (питання та відповіді). Довідник. – Львів: Магнолія 2006, 2025. – 350 с.

У довіднику викладено основні положення з безпеки праці, а також основи фізіології, гігієни праці, виробничої санітарії, пожежної безпеки та методичні підходи до організації управління безпекою праці на підприємствах у вигляді питань і відповідей.

Довідник розраховано на студентів вищих навчальних закладів, керівників і службових осіб, які працюють у різних галузях підприємницької діяльності.

Табл. 26. Іл. 6. Бібліогр. 85 назв.

УДК 331.4"483 (03) О 92

ISBN 978-617-574-048-5

© Москальова В. М., Батлук В. А.,
Кусковець С. Л., Филипчук В. Л., 2025
© Магнолія 2006, 2025

Зміст

Вступ.....	3
1. Загальні правові та організаційні питання охорони праці.....	4
1.1. Основні законодавчі акти з охорони праці.....	4
1.1.2. Режим праці і відпочинку.....	10
1.1.3. Охорона праці жінок.....	14
1.1.4. Охорони праці неповнолітніх.....	17
1.1.5. Обов'язки роботодавця у сфері охорони праці.....	18
1.1.6. Обов'язки працівників щодо охорони праці.....	19
1.1.7. Принципи державної політики у сфері охорони праці.....	20
1.1.8. Пільги та компенсації за важкі та шкідливі умови праці.....	21
1.1.9. Соціальний захист працюючих.....	22
1.1.10. Медичні огляди певних категорій працівників.....	22
1.2. Нормативно-правові акти з охорони праці.....	23
1.3. Відповідальність за порушення законодавства з охорони праці.....	26
1.4. Державне управління охороною праці.....	31
1.4.1. Органи державного управління охороною праці.....	32
1.4.2. Система управління охороною праці.....	33
1.4.3. Організація служби охорони праці.....	35
1.4.4. Навчання з питань охорони праці.....	36
1.4.5. Державний нагляд з охорони праці.....	39
1.5. Виробничий травматизм і професійні захворювання.....	52
1.5.1. Загальні поняття у сфері охорони праці.....	52
1.5.2. Розслідування, реєстрація і облік нещасних випадків.....	58
1.5.3. Аналіз причин травматизму й професійних захворювань.....	72
2. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.....	79
2.1. Виробниче середовище та його вплив на організм людини.....	79
2.1.1. Фактори санітарно-гігієнічних умов праці.....	79
2.1.2. Державне санітарне законодавство.....	82
2.1.3. Санітарно-епідеміологічний нагляд.....	84
2.1.4. Загальні відомості про умови та фізіологію праці.....	86
2.2. Повітряне середовище та його роль у створенні сприятливих умов праці.....	93
2.2.1. Повітря робочої зони.....	93
2.2.2. Метеорологічні чинники та їх вплив на організм.....	95
2.3. Забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами.....	107
2.3.1. Виробничий пил.....	107
2.3.2. Виробничі отрути та їх вплив на функціонування організму.....	115

Охорона праці (питання та відповіді)

2.4. Вентиляція виробничих приміщень.....	119
2.5. Виробниче освітлення.....	129
2.6. Виробничі вібрації.....	141
2.7. Виробничий шум.....	151
2.8. Ультразвук та інфразвук.....	163
2.9. Іонізуюче випромінювання.....	171
2.10. Захист від електромагнітних випромінювань.....	178
2.11. Захист від випромінювань оптичного діапазону.....	182
2.12. Лазерне випромінювання.....	189
2.13. Електричні та електростатичні поля.....	196
2.14. Санітарно-гігієнічні вимоги до культури виробництва.....	201
2.15. Вимоги технічної естетики до робочих місць і виробничих приміщень.....	218
2.16. Культура виробничої діяльності.....	223
2.17. Засоби індивідуального захисту.....	230
2.17.1. Загальні положення.....	230
2.17.2. Спеціальний одяг.....	232
2.17.3. Спеціальне взуття.....	235
2.17.4. Засоби захисту голови.....	237
2.17.5. Засоби захисту рук.....	238
2.17.6. Засоби індивідуального захисту органів зору та обличчя.....	240
2.17.7. Засоби захисту органів слуху.....	244
2.17.8. Засоби індивідуального захисту органів дихання (ЗІЗОД).....	246
3. Основи промислової безпеки.....	251
3.1. Виробничі небезпечні умови та обставини виникнення небезпечних ситуацій.....	251
3.1.1. Захист працюючих від дії небезпечних виробничих чинників.....	253
3.2. Умови безпечної експлуатації систем, що працюють під тиском і криогенної техніки.....	265
3.2.1. Безпека праці при експлуатації посудин, що працюють під тиском.....	265
3.2.2. Безпека праці при експлуатації компресорних станцій.....	275
3.2.3. Безпека праці при експлуатації трубопроводів.....	278
3.2.4. Безпека праці при експлуатації балонів.....	283
3.2.5. Безпека праці при експлуатації криогенної техніки.....	285
3.3. Вимоги безпеки при вантажно-розвантажувальних і транспортних роботах.....	288
3.3.1. Заходи безпеки на вантажно-розвантажувальних роботах.....	288
3.3.2. Безпека підйомально-транспортного обладнання.....	295
3.3.3. Пристрої і прилади безпеки.....	300
3.3.4. Умови надійної роботи вантажопідйомних машин.....	303

3.3.5. Технічний огляд кранів.....	308
3.3.6. Знімні вантажозахватні пристосування і тара.....	312
3.3.7. Обслуговування кранів.....	316
3.4. Безпека праці при застосуванні електричної енергії.....	320
3.4.1. Особливості електротравматизму.....	320
3.4.2. Класифікація виробничих умов за рівнем електробезпеки.....	334
3.4.3.Способи захисту людей від ураження електричним струмом..	336
3.4.4.Засоби захисту людей при пошкодженні електроустановок.....	345
3.5. Надання допомоги при ураженні електричним струмом.....	367
4. Пожежна безпека.....	368
4.1. Основні поняття та визначення.....	368
4.2. Пожежонебезпечні властивості матеріалів та речовин.....	377
4.2.1. Теоретичні основи процесу горіння.....	377
4.3. Пожежонебезпечна характеристика об'єктів.....	388
4.4. Система запобігання пожеж.....	393
4.5. Система пожежного захисту.....	397
4.6. Захист від блискавки.....	402
4.7. Пожежна сигналізація.....	406
4.8. Евакуація людей.....	407
4.9. Збитки від пожеж.....	409
4.10. Способи і засоби пожежогасіння.....	413
4.11. Первинні засоби пожежогасіння.....	420
4.12. Протипожежне водопостачання.....	423
4.13. Стаціонарні засоби пожежогасіння.....	424
4.14. Протидимний захист.....	428
4.15. Система організаційно-технічних протипожежних заходів.....	430
4.16. Обв'язки державних органів щодо забезпечення пожежної безпеки.....	433
4.17. Обов'язки посадових осіб та громадян щодо забезпечення пожежної безпеки.....	434
4.18. Державний пожежний нагляд.....	436
4.19. Пожежна охорона та організація гасіння пожеж.....	438
4.20. Інструкції про заходи пожежної безпеки.....	441
Рекомендована література.....	444

ВСТУП

В умовах сучасного виробничого середовища, широкого впровадження нових технічних засобів, технологій, а також удосконалення організації виробничої і невиробничої діяльності особливого значення набуває проблема охорони праці. Вирішення програмного завдання прискорення соціально-економічного розвитку України вимагає докорінного поліпшення стану охорони праці на підприємствах, установах, організаціях різних форм господарювання.

Нині людині доводиться виконувати свою роботу в умовах, коли сучасні технологічні процеси характеризуються високими швидкостями, значними потоками інформації. Складність багатьох технологічних процесів ставить підвищені вимоги до організму людини. Їй доводиться діяти на межі своїх фізичних та психологічних можливостей. В таких умовах людина не завжди може досконало сприймати швидкі зміни обставин в процесі виробничої діяльності і адекватно на них реагувати.

Глибокий аналіз стану охорони праці, шкідливих і небезпечних чинників, умов за яких вони можуть негативно діяти на організм людини, а також можливих небезпечних дій робітників, які працюють на конкретних виробництвах, дозволяє розробити спеціальні заходи з безпеки праці, запобігти виробничим травмам і аваріям на підприємствах, в установах та організаціях.

У підготовці фахівців з питань охорони праці велике значення має вивчення окремих нормативних вимог і положень, глибоке розуміння усіх явищ, що відбуваються при експлуатації машин і обладнання, при переробці, зберіганні та транспортуванні різних речовин і матеріалів, а також процесів, які можуть протікати в організмі людини при виконанні предметної діяльності.

Отримання студентами глибоких знань з охорони праці у поєднанні з професійною підготовкою, високою трудовою та технологічною дисципліною надасть можливість майбутнім спеціалістам у своїй службовій діяльності досягти високих результатів, працювати без травм і аварій та професійних захворювань.

Під час роботи над довідником була поставлена мета в доступній формі викласти значну кількість інформації, що відображена в законодавчих і підзаконних актах та інших документах й тим самим сприяти підвищенню рівня підготовки студентів з охорони праці та працівників, зайнятих у цій сфері.

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

В. М. МОСКАЛЬОВА,
В. А. БАТЛУК,
С. Л. КУСКОВЕЦЬ,
В. Л. ФИЛИПЧУК

ОХОРОНА ПРАЦІ

(питання та відповіді)

Керівник видавничого проекту *В. М. Піча*

Формат 70x100/16. Гарнітура Таймс Нью Роман.
Умовн. друк. арк. 22,53.

ПП Магнолія 2006
м. Львів-53, 79060, Україна, тел.+380503701957
e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва ПП "Магнолія 2006 "